

Chryścijanskaja DUMKA

BIELARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Alleluja! Chrystos Uskros!

Nadychodzić vialikaje chryścijanskaje šviata — Vialik-dzień, Ŭvaskrašeńnie Chrystova: dla katalikoŭ 17, a dla pravaslaŭnych 24 hetaha miesiaca. Ŭsich bratoŭ Bielarusau, jak katalikoŭ, tak i pravaslaŭnych, vitajem z hetym našym vialikim šviatom i žadajem uskrašeńnia da lepšaha žyćcia: da šviatła, da praŭdy, da poŭnaj bielaruskaj nacyjanalnaj švidamašci, da bahaćcia maralnaha i da dastatku matarjalnaha. Daj, Boža!

Alleluja, Chrystos Uskros! — Dla adzinki. Ŭ žyćci čaŭvieka asabistym najvažniejšaj jość spravaj: adnosiny dušy jaho da Boha. Ad hetaha zaleža űsio žyćcio jaho, uvieš jaho postup i kultura i praŭdzivaje ščaście. Tymčasam siańnia ludzi ab hetym zabyvajucca i biaruc dušu čaŭvieka ű niavolu, robiačy jaje služkaj dačasnaj, praminajučaj palityki. Hetak robić kamunizm, biaz mała hetak i roznaha rodu fašyzm. Dla Chrysta-ž duša naša heta istota samadzielna-ja i volnaja. Za dušu hetu pamior jon na kryžy i svaim Ŭskrašeńniem ućviardziŭ na-zaűsiody ű dušy našaj pravu jaje volnašci i šlachi, jakija via-duc i jaje da űskrašeńnia.

Alleluja, Chrystos Uskros! — Dla siamji. Siamja — heta pieršaja hramadzka-ja kamorka, z jakoj paŭstaje i ra-žvivajecca ludzkoje žyćcio. Ad zdarouja siamji zaleža pamysnašć i siła adzinak i hramadzianstvaŭ. Zdarovaj-ža siamjoj jość taja, jakaja kirujecca šviatom Chrystovaj navuki. Maralnašć chryścijanskaja — heta mahutnaja siła, jakaja niasie siemjam zrodu, luboŭ, bahabojnašć, ščaście. Šlachi, jakimi da hetaha idziecca, pakazvaje siamji Chrystovaje Ŭskrašeńnie.

Alleluja, Chrystos Uskros! — Dla hramadzianstvaŭ. Z natury samaj čaŭvieka žyvie ű hramadzie. Hramady ludziej, jakich lučać supolnyja intaresy, abo razlučajuć roznyja intaresy, nazyvajem hramadzkiimi suspolnašciami, hramadzianstvami. Jak adzinki miž saboj, tak i hramadzianstvy viaduć baračbu za svaje pravu, za svajo lepšaje žyćcio. I tut pry-chodzie z praŭdzivaj pomačaj Ŭskrašeńnie Chrystova. Najbolšym voraham hramadzianstvaŭ jość samalubstva, egoizm. Na im buduje ščaście sialan i rabotnikaŭ kamunizm i fašyzm, a ű vyniku abodva via-duc pracujučyja masy da nia-

voli. Kryž i űskrašeńnie Chrystova — heta znaki nie ega-izmu, a najvialikšaj, Božaj lubovi da čaŭvieka.

Alleluja, Chrystos Uskros! — Dla narodu. Kali jaki narod nia choča pamirać, a choča žyć, ražvivacca, tvaryć svaju űlasnuju kulturu i choča być sam kavalom svajho ščaścia, dyk pastupaje jon nia tolki zhodna z pravam pryrody, ale pastupaje jon zhodna i z Ŭskrašeńniem Chrystovym. — Šmierć — heta zło, a žyćcio — heta dabro. Chrystos pieramoh šmierć i űvaskros da žyćcia. Toj narod, jaki nie ahladajecca na Ŭskrašeńnie Chrystova i na jaho značeńnie, nia zbuduje tryvaŭaj doli dla siabie i aprača hetaha stanniecca hroznaj i raskladovaj siŭaj i dla taho narodu ci narodaŭ, jakija tak ci inakš z im stykajucca i ad jaho zaležać.

Alleluja, Chrystos Uskros! — Dla űsich ludziej, dla űsich siemjaŭ, dla űsich hramadzianstvaŭ i narodaŭ. Ŭskrašeńnie Chrystova — heta ahulnaja padstava i prahrama praŭdzivaha ražvićcia i postupu čaŭvieka, jak adzinki i jak hramadzianstva. Ŭskrašeńnie Chrysta jość niepachibnaj parukaj uskrašeńnia i našaha Bielaru-

R a b a k

(Baśnia).

U jabłyk ulez rabak,
Maleńki, niebarak,
Jon ros i ros, i jeŭ i jeŭ;
Zrabiŭ u chacie chleŭ —
Usie pakoi zapahaniŭ,
I chleb svoj i kvateru haniŭ...
I jabłyka ŭžo stała dościć,
Bo da pary zban vadu nosić.
Na vietry jabłyk pakivaŭsia
I ŭziaŭ — i adarvaŭsia!
Jak hraknuŭ — bach! — na dvoje
[razvaliŭsia,
Pry tym rabak na śmierć zabiŭsia.

Varona tut kulkom,
Skul byŭšy, nałaciela
I jabłyk z rabakom
Padziubała i źjeła.

Vincuk Advažny.

skaha Narodu. Viera ŭ Chry-
sta i ŭ jaho Śvietłaje ŭskra-
šeńnie—heta najvialikšy skarb
našaha narodu. I toj, chto hetu
vieru z dušy našaj vyrывaje, —
toj najvialikšy naš vorah, toj
najvialikšuju robić škodu na-
šamu narodu.

Alleluja, Chrystos Uskrosł..

Čechasťavacyja i jaje na- cyjanalnyja mienšašci

Čechasťavacyja staťasia ciapier
pradmietam zacikaŭleńnia ŭsiaho
palityčnaha śvietu. I sapraŭdy, da-
voli ŭzhlanuć na palityčnuju ma-
pu, jakaja źmianilaŭsia na nieka-
ryś Čechaŭ pašla zlučeńnia Aŭ-
stryi z Niamieččynaj, kab zrazu-
mieć sučasnaje pałažeńnie Čecha-
sťavackaj respubliky. Jana akruža-
na niemcami.

Dola Čechasťavacyi ciapier ciaž-
kaja; u mižnarodnym sužyćci ja-
na maje pryčilnikaŭ tolki SSSR
i Francyju. Ale i hetaja pryjacieli
„pryjacielami“ datul, pakul Če-
chasťavacyja pradstaŭlaje adpa-
viednuju siłu. Tymčasam Čecha-
sťavacyja vielmi skorym tempam
słabiejie ŭnutry: Čechasťavackuju
respubliku asłablajuć Sťavaki, ka-
torych Čechi prosta ašukali, nia
vykonvajučy zaklučanaha miž imi
dahavoru ŭ 1918 h., i nacyjanal-
nyja mienšašci. Niemcy zlučylisia pad
sčiam hitleraŭskaha nac.-socy-
jalizmu, stanovišča katorych zha-
ry viedamaje — zlučeńnie z Nia-
mieččynaj. Sťavaki abjadnalisia
(hrupa ks. Hlinky z vuhorafilskaj
hrupaj praf. Jehlički), tvoračy
adzin sťavacki kamitet, jaki ŭžo
vydaŭ adozvu, u katoraj havoryca
ab patrebie pryłučeńnia Sťava-
kii da Vuhryi, kab tam mieć aŭ-
tanomiju, jakoj Čechi im dasiul
nia dali. Zavarušylisia i vuhorcy,
jakich u Čechasťavacyi jość kala
miljona. Palaki, jakich tam jość

kala 250 tysiač, tak-ža abjadnali-
sia ŭ vadnu arhanizacyju i pavia-
li akcyju damahańnia aŭtanomii.

Usio heta stvaraje takaje pa-
łažeńnie ŭnutry Čechasťavacyi, ja-
koha ŭrad nia moža apanavać:
dziaržavie pahražaje nutrany razvał.

Dziela hetaha raptoŭna vuply-
ta na vierch sprava nacyjanalnych
mienšašciaŭ u Čechasťavacyi, jak
pavažnaja mižnarodnaja sprava,
katoraja pahražaje, abo moža hra-
zić, vajnoj. Ab hetaj spravie za-
havaryŭ premjer anhielskaha ūra-
du Čemberlen, asabliva ab niem-
cach u Čechasťavacyi.

Premjer Čemberlen zajaviŭ, što
Anhlija nia moža čynna baranić,
aprača tolki Francyji i Belhii, ani
Čechasťavacyi, ani inšaj dziaržavy.
A dziela hetaha paraiŭ čechasť-
vackamu ūradu dajsci da parazu-
mieńnia z svaimi nacyjanalnymi
mienšašci, u pieršuju čarhu z niem-
cami.

Hetaja zajava Čemberlena roŭ-
naznačnaja admovie hvarancyi z
boku Anhlii čechasťavackaje dziar-
žaŭnaje niezaležnašci.

Slovam, los Čechasťavacyi cia-
pier staŭsia, u vialikaj miery, za-
ležny ad stanovišča svaich-ža na-
cyjanalnych mienšašciaŭ.

Heta pakazovaja lekcyja i in-
šym mnohanacyjanalnym dziarža-
vam. Ad vyrašeńnia hetaj pavaž-
naj poblemy zaležny los nia tol-
ki Čechasťavacyi, ale tak-ža, u
vialikaj miery, budučynia ŭsich
inšych sťavianskich dziaržaŭ i na-
rodaŭ.

J. M.

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Historyčny narys.

RAZDZIEŁ III.

10)

Pačatki biełaruskaha i katalickaha ruchu
arhanizavanaha.

(1910—1915).

§ 2. — Biełaruski Hurtok u Vilenskaj Duchoŭ-
naj Katalickaj Seminarii.

Sami historyčnyja padziei našaha kraju vydat-
na spryjali tamu, kab Duchoŭnaja Katalickaja Semi-
narija ŭ Vilni staťasia krepašciaj, čviardyniaj nia
tolki katalictva, ale i polskašci.

Kali nastupiŭ padzieł Polšcy ŭ kancy XVIII st.
i kali ŭsia Biełarus i Litva adyjšli da Rasiei, — cał-
kom naturalna i zrazumiela, — polskaje hramadzian-
stva pa hetych ziemlach pačalo tužyc i pačalo star-
racca viarnuć ich nazad da „macierzy“. Dziela heta-
ha treba było natužyc usie duchovyja i ekanamič-

nyja siły, kab kraju našamu nadać sapraŭdy vyhlad
polski. Zrabić heta było lohka, bo jak cieła Biełar-
usa, tak i duša jahonaja byli ŭ poŭnaj zaležnašci
ad polskašci. Panavała tady panščyna i polski pan
u nas byŭ sapraŭdy poŭnym panam ekanamičnaha
i hramadzkaaha žyćcia Biełarusa. Panavała tady ŭ nas
tak-ža niepadzielna i polska-šlachockaja kultura, za-
cisnušy viakami, amal nie na śmierć, kultura bieł-
aruskaha i litoŭskaha narodaŭ.

Novyja-ž palityčnyja abstaviny hetamu polska-
mu ŭ nas usieŭladnamu i paŭsiudnamu panavańniu
nie pieraškadzali, a navat naprociŭ — pamahali, jak
ab hetym uvidzim nižej.

Voš-ža siarod hetaha ahulnaha ŭ našym kraj
polskaha nastroju ŭ kirunku zatrymańnia pry Polš-
čy Biełarusaŭ, spatykajem tak-ža i Kaścioł Katalic-
ki, duchavienstva jakoha było ŭžo całkom spolšča-
na i vierna służyła polskamu nacyjanalizmu, polska-
mu ŭ nas panavańniu. Spryjała-ž hetamu prosta
dziŭna niaŭdałaja, hrubaja i mała praniklivaja ra-
siejskaja palityka.

Adznakaj narodnaj prynaležnašci ŭ Biełaruskim
kraj, zabranyj ad Polšcy i dałučanym da Rasiei,
u pieršaj pałavinie XIX st. dla rasiejskaha ūradu by-
ła rehlija. Pravasłaŭnyja — heta biazspornyja Ra-
siejcy, a kataliki laćinnyki — biazspornyja Palaki.

Litoŭskaje sialanstva

Pašla naładžańnia miž Polščaj i Litvoj dyplomatyčnych znosinaŭ, u hazetach pajavilasia mnoha artykulaŭ ab Litvie.

Litoŭski narod, taksama jak i narod Bielaruski, u bolšaści sialanski. Voš-ža z žyćciom najbolsaje klasy Litoŭskaha narodu — litoŭskaha sialanstva — karystajučysia viestkami rožnych hazet, znajomim našych čytačoŭ.

Litoŭcy, ahałam, narod spakojny, cichi, niazvyčajna pracavity i stojki. Zdabyŭšy dziaržaŭnuju niezaležnaść, uzialisia Litoŭcy za planovuju pracu.

Litoŭskaja narodnaja haspadarka ŭžo razbudavana vielmi šyroka i hruntoŭna. Narodnaja haspadarka, abapiortaja na padstavach kooperacyi. Najsilniejšyja try haliny kooperacyi: maločnaja, miasnaja i zbažovaja — tvorać mahutny i abjadnany, nia tolki nutrany tvorča-handlovy, ale i vyvazovy front. Dziakujučy kooperacyi, Litva vyvozić svaje vyraby ŭ vializarnaj kolkaści zahranicu, najbolsi u SSSR i ŭ Ameryku.

Ŭ halinie narodnaje ašviety зробlena tak-ža niazvyčajna mnoha. Treba viedać, što ŭ Litvie, jašče za časou tam panavańnia rasiejckaj carskaj ulady, pavodle spisu nasielnictva ŭ 1896 h., bylo ŭsiaho 20 prac. niahramatnych. Ciapier nia ma tam i 1 prac. nia-

hramatnych. Litoŭskaje sialanstva rozumieje vartaść navuki i da jaje chiniecca.

Ŭ Litoŭcaŭ nia ma pahardy ani pracy, ani pracounych ludziej. Nia ma pyšnaści i napušnaści dziela adrožnivańnia „vyšejšych“ ad „nižejšych.“ Litoŭcy šanujuć i pavažajuć usie stany i ŭsialakuju pracu. Prykładam hetaha budzie voš hetki adzin z mnohich faktaŭ: byŭšy prezident Litvy Stulginskis žyvie i pracuje, jak sielanin, na niekalkich hektarovej haspadarcy, i sam, adnym kaniom, vozić na kirmaš u miesta svaje sialanskija pradukty.

Litoŭskija sialanie, pad uplyvami sielska-haspadarčych, kulturna-ašvietnych arhanizacyjaŭ i kooperacyi, pastupova padymajuć na vyšejšy rovień svaje haspadarki; pry hetym zasada niepadzielnaści haspadarak siarod litoŭskaha sialanstva vielmi šyroka ražvialasia. Litoŭski sielanin planuje tak, kab na haspadarcy astaŭsia tolki adzin syn, reštu dziaćiej vysylaje na navuki, nie žviazanyja z ziemlarobstvam.

Na universytecie Vitaŭta Vialikaha ŭ Koŭni, jaki maje 7 fakultetaŭ, vučycca kožny hod bols 4 tysiać, pieravažna sialanskaj litoŭskaj moładzi. Kali adznačym, što Litva, majučy niapoŭnyja 3 miljony ŭsiaho nasielnictva, što

hod uzbahačvajecca hetkim likam fachovaj intelihiencyi, dyk zmožam ujavić, jak uzrasła ŭžo litoŭskaja intelihiencyja i jak jana spryčyniajecca da ahulnaha ŭzrostu litoŭskaje kultury.

Litoŭskaje sialanstva biazumoŭna bahaciejšaje za našaje, bielaruskaje. Da ŭzbahačeńnia jaho spryčynilisia pradusim: karysnaja dla sialan ziamielnaja reforma z nadzialeńniem ich ziamloj bujnaj ziamielnaj ulasnaści, uradavaja apieka — jaho mudraja padatkavaja i kredytovej palityka, tak-ža vytvorčaja i zbytovaja pomač kooperacyi, a urešcie i niepadzielnaść haspadarak.

Melioracyja ŭ Litvie pravodzicca vielmi planova. Melioracyju tam pravodzjac na košt dziaržavy. Košt melioracyi dziaržaŭny skarb raskładaje sialanstvu na 15 hadovuju vypłatu, i to tolki biespracentny zvatot koštu ŭložanaha matarjału, bo vykanańnie pravodzic dziaržava. Dziela hetaha litoŭskaje sialanstva nie abciažanaje i vialikimi daŭhami.

Litoŭskija vioski davoli čystyja. Chaty krytyja pieravažna salomaj, taksama jak i ŭ bielaruskich siołach, z hanačkamami, abrossymi dzičkim vinahradam. Ŭ nutry chaty — švialtica i budzionnaja; ŭ švialticy mnoha vyšyvanych ručnikoŭ, ručnoj raboty abrusoŭ i švialtych abrazoŭ.

Hetak žyvie i ražvivajecca litoŭskaje sialanstva ŭ svajej dziaržavie. I. P.

Ale-ž bolšaść Bielarusau heta byli ŭnijaty i carski ŭrad dziela ich hrecka-slavianskaha abrađu, padobnaha ŭ sutnaści da pravastaŭnaha hrecka-maskoŭskaha, rašyŭ ličyć ich tak-ža Rasiejcami i dziela hetaha pastanaviŭ pieravieści ich u Pravastaŭje. Pieravodžańnie heta, asabliva za Kaciaryny II i Mikalaja I, adbyvalasia pieravažna hruboj siłaj. Ŭ vyniku hetaha Bielarusy ŭnijaty, ratujučysia ad prašledu i ratujučy svaju vieru, masava pierachodzili ŭ abrađ łacinski, dzie panavała polščyna i dzie, dziela metaŭ relihijnych katalickich, panavać sapraŭdy tady musila.

Urešcie ŭ 70—80 hadoch XIX st. rasiejckija palityki zrazumieli, što jakoha 1½ miljona katalikoŭ na bielaruskich ziemlach — heta nie Palaki, a Bielarusy. Raz-ža jany Bielarusy, dyk heta toje, što i Rasiejcy, a kali Rasiejcy, dyk musiać być pravastaŭnymi. Adhetul vysnau jasny: u kaściele dla Bielarusau, zamiest movy polskaj, użyvać treba rasiejckaj i zbližać ich narodna z rasiejckaścij i z pravastaŭjem. Razharelasia zaŭziataja baračba, u jakoj, jak bačym, da elementu narodna-palicyčnaha daŭčajacca i elementu relihijny, jaki Palaki šviedama, dla metaŭ palicyčnych, pavialičvali da niabyvalych raźmieraŭ. Vyjšla tak, što, kali chto choča astacca katalikom, dyk musić daloka schavacca pad kryllli polskaści. I choć hetkich i z pad henych kryllaŭ vyh-

niali, to ŭsio-ž tam bylo im biespiečniej, bo byla i abarona z boku polskaha i — da taho — rasiejcki ŭrad da katalictva siarod Palakoŭ nia mieŭ nijakaj pretensii. Hetkaje palažeńnie tryvała asabliva napiata ad 70 hadoŭ XIX st. da h. 1905.

Voš-ža hetkamu služeńniu i katalictvu i polskaści akazała vializarnyja ŭsluhi i Katalickaja Duchoŭnaja Seminaryja ŭ Vilni, jakaja na praciahu jakoha paŭvieku, byla čviardyniaj nia tolki katalictva, ale nia mienš, kali nia bols, i čviardyniaj polskaści. Dyk zrazumielaja reč, što bielaruski ruch, jaki pačaŭ pakazvacca asabliva jarka ad samaha pačatku XX st., u muroch hetaj seminaryi pryčilna spatkany nia moh być.

Adnak, praz uvahu na toje, što ŭ Vilenskuju Duch. Seminaryju, abslužvajučuju tady katalickim duchavienstvam badaj usiu tahačasnuju Zach. Bielarus, pastupała ci mała bielaruskich sialanskich synoŭ, ruch bielaruski, jak usiudy, tak i tut, pačaŭ, choć spiarša i vielmi niaznačna, naradžacca. Bielaruskija knižki: „Dudka“, „Smyk“ i katechizmoŭka, a tak-ža Bielarusy akademiki z Pieciarbarskaj Duchoŭnaj Akademii svajo rabili. Ŭžo ŭ pieršym dziešiatku našaha st. spatykajem siarod klerykoŭ seminarnystych bols-mienš šviedomych Bielarusau. Da takich naležać paźniejšyja ksiandzy Bielarusy: J. Ka-

Kardynał Innitzer i Hitler

Apošnim časam, usie zahra- ničnyja i krajovyja hazety, šmat pišuć ab adnosinach da Hitleroŭ- skaha nacsocyjalizmu kardynała byušaj Aŭstryi Innitzera.

A bylo jano hetak. Jak Hitler pašla dalučėnnia Aŭstryi da Niamieččyny byŭ u Wienie i kali ja- ho adviedaŭ kard. Innitzer, dyk Hitler jamu skazaŭ, što katalictva budzie karystacca svabodaj, kali ksiandzy nia buduć vystupać prociŭ nacsocyjalizmu. Kardynał he- ta zrazumieŭ, jak znak, što Hitler sapraŭdy choča naładzić dobryja adnosiny z katalikami. Prakanaŭ, vidać, ab hetym jon i inšych aŭstry- jackich biskupaŭ, bo ad svajho i ad ich imia, z pryčyny hałasavań- nia, u spraviu pryłučeńnia Aŭ- stryi da Niamieččyny, vydaŭ za- klik da narodu, kab hałasavali za pryłučeńniem.

I ŭ hetym jašče nia bylo-b ni- čoha dziŭnaha. Ale sprava ŭ tym, što kardynał u henym svaim za- kliku vyraziŭsia tak, što ŭsie zra- zumieli, što jon padtrymlivaje hit- tleroŭski nacsocyjalizm, jaki, jak viedama, niazhodny z chryščijan- skaj navukaj i jaki ŭ minulym hodzie św. Aŭciec publična, u pry- šviačanaj jamu encyklicy, zhaniŭ.

Pašla hetaha, usie niamieckija hitleroŭskija (inšych tam ciapier niama) hazety, duža raschvalili i samoha kardynała i jaho zaklik, i vykarystali jaho dla svajej pali-

Masavyja aryšty i ssyłki Bielarusau u BSSR

Apošnimi časami balšavickaja nutranaja palityka ŭ SSSR stan- ŭla na padstavu vialikarasiejskaha nacyjanalizmu i dziela hetaha pa- čalasia tam žorstkaje praśledavań- nie miž inšym i Bielarusau.

U saviackaj Bielarusi apošni- mi časami balšavickija ŭlady da-

kanali masovych aryštaŭ siarod bielaruskich narodnikaŭ. Aryšta- vali mnoha palityčnych i kultur- na-aśvietnych dziejačoŭ, a tak-ža šmat narodnych vučycialoŭ; aryš- tavali bolš 800 sialan, z jakich 500 asob sasłali ŭhlyb Rasiei.

tyki. Tymčasam katalickija haze- ty ŭsiaho śvietu da hetaha pastup- ku kardynała Innitzera adniešlisia nia tolki krytyčna, ale i całkom adjomna. Niamieckija biskupy (za vyniatkam adnaho—biskup z Ful- dy, jaki zaklikaje katalikoŭ svajej dyecezii hałasavać za pryłučeń- niem, ale robić heta susim u in- šaj formie, čym kard. Innitzer) ab usim hetym maŭčać i hetym sa- mym, jak lohka dadumacca, try- majučysia svajho da hitleryzmu stanovišča staroha, nie zhadžajuc- ca z kard. Innitzeram i paddavac- ca hitleryzmu nia dumajuć.

Zahavaryła i Apostalskaja Sta- lica. Orhan jaje „Osservatore Ro- mano“ z hetaj pryčyny napisaŭ artykuł, u jakim zajaviŭ, što vy- stupleńnie kard. Innitzera jośc ja- ho vystupleńniem pryvatnym i što Apostalskaja Stalica za jaho nie biare na siabie nijakaj adkaznaś- ci. Svajo hetkaje stanovišča ŭ spr- avie hetaha vystupleńnia pierada- ŭla tak-ža Apostalskaja Stalica ŭ niamieckaj movie praz svaju ra- dyjostancyju.

Najsviažejšyja-ž vieści niasuć, što św. Aŭciec vyklikaŭ kard. In- nitzera ŭ Rym, dzie maje jon usiu hetu cikavuju i prykruju spravu vyjaśnić asabista. Hazety padajuć, što kardynał u Rym prybyŭ i byŭ u św. Aŭca. A voś i apoš- nija viestki. Kardynał viarnuŭ- sia z Rymu i vydaŭ vyjaśnieńnie, u jakim tłumača, što jahonyja ra- niejšyja vystupleńnia nia mieli na mecie aprabavać štoś, što nia by- lo-b zhodnym z pravam Božym i kaścielnym i što ŭsie aŭstryjacki- ja biskupy damahajucca ad Hitle- ra poŭnaj svabody dla Katalicka- ha Kaściola.

Jak dalej heta sprava budzie razvivacca — nia viedama. Byli na- vat čutki, što jak Hitler u traŭni miesiacy, sioleta, pajeďzie ŭ Rym, kudy jon sapraŭdy źbirajecca, dyk budzie i ŭ św. Aŭca i tam asabi- sta i hetu spravu, i spravu jaho drennych dahetul adnosinaŭ da Kaściola, vyjaśnić i ŭładzić na lep- šaje. Pažyviom—pabačym.

M. K.

žarnovič (pašviačany ŭ 1887 h.¹⁾, Kaz. Burak (1900), Al. Chadyka (1905), H. Chvastecki (1907), Fr. Hryn- kievič (1907), J. Siemaškievič (1907), Fr. Ramejka (1909), Ul. Tałočka (1909), V. Rodžka (1910), J. Ba- roŭka (1910), M. Piatroŭski (1912) i inš.

Aprača-ž hetych seminarystaŭ Bielarusau, jakija stalisia ksiandzami, u hetym-ža časio spaty- kajem u tej-ža Vilenskaj Duchoŭnaj Katalickaj Se- naryi i Bielarusau seminarystych, jakija z seminarji vystupili, jak Anton Byčkoŭski, što ŭ seminarji pra- byvaŭ ad 1903 da 1905 h., i B. Pačopka, što ŭ se- minaryi prabyvaŭ ad 1905 da 1907 h. Cikava tut ad- značyć, što abodva hetyja ex-kleryki, jak heta ūvi- dzim niżej, byli pačynajučy ad 1913 h. redaktarami bielaruskaha katalickaha časapisu „Bielarus“. Takim- ŭa klerykam Bielarusam, što pakuŭ seminaraju, byŭ i Adam Byčkoŭski, jaki byŭ u seminarji ŭ 1907/8 h. i jaki vystupiŭszy z jaje vučyŭsia dalej u Horadni i naležyŭ da Biel. Horadzienskaha Hurtku.

Usie hetyja vyšejaznačanyja kleryki, jakija pra- byvali ŭ Vil. Duch. Kat. Seminarji ŭ pieršych dzie- siacioch hadoch našaha dvaccataha stalecčia, byli, jak my ŭžo adznačyli, to bolš, to mienš śviedomy-

mi Bielarusami. Ab hetym viedajem ad niekatorych ich samych, ad ich tavaryšaŭ i znajomych, a tak-ža, viedajem heta ab niekatorych, z ich dziejnaści.

Zvaročvajem na heta asablivuju ŭvahu, bo, być moža, budučy historyk, daśledžvajučy hetyja spr- avy, napatkaje dzie ŭ archivach seminarji ci katalic- kaj kansystoryi, ci dzie ŭ inšym miescy aficyjalnu- ju zapis narodnaści henych asob i ŭ zapisi henaj moža ŭbačyć mnohich ich jak Palakoŭ. Voś-ža tre- ba viedać, što dziela ŭspomnienych palityčnych i adčasci relihijnych pryčyn, seminarskija ŭlady za- pispacca Bielarusami klerykam nia radzili i navat nie dazvalali. Śviedčać ab hetym niekatoryja-ž sami kleryki z hetaha času. Dziela hetaha badaj usie kleryki Bielarusy zapisvalisia tady Palakami.

Ale heta jašče bolš ciahnuła ich da rodnaha narodu, budziła ich nacyjanalnuju śviedamaś dzie- la hetaha narodu. Mnohija z ich, spatykajučysia z narodam ci na vakacyjach, ci pracujučy jak pa- styry, samatuham pravodzili bielaruskuju dumku ŭ narodzie, budziačy tam bielaruskuju śviedamaś ci to slovam, ci pašyrajučy nieśmiarotnuju „Dudku“ i „Smyk“ Fr. Bahuševiča, a pašla, ad 1906 h. „Na- šu Nivu“.

Ale ŭ mieru pašyrańnia bielaruskaha ruchu ahułam, ruch hety tym bolš adčuvaŭsia i ŭ muroch Vilenskaj Seminarji. Ūrešcie nedyjšoŭ čas, kali ru-

1) Pry kožnym prožyvišcy hod aznačaje hod pašviačeń- nia na ksiandza.

Sakavik

Adtrubili truby śnieżnaje miacieli.
Adhulaŭ zimovy i budzionny sum
Sakavik—vyvodzić śvietłyja nadziei
Na viasnu...

na sonca... na zialony šum.

Usio čaściej vychodziac —
maładzicy z chataŭ
Pahladzieć razvodździa ũ soncy,
[za siałom,
Dzie hulaje wiecier pø kustoch
[rahatych,
Dzie źvinić nad rečkaj
pieršy kryhałom.

Hlanuła ziamielka —
čarnaziomam prełym...
Z kožnym dniom hłybieje sinia-
[va niabios
I ničuć nia škoda dzion, što ad-
[ciarpieli,
I ničuć niastrašna —
novych muk i śloz.

Sakavik pryhoży —
u razbrodzi sinim,
Sakavik zdradliwy —
u nastroj nia vier:
Ni ũ zvon burlivy, —
ni ũ koncert kašyny
I ũ dziavočy vočy —
nie hladzi ciapier.

Chaj žaŭruk viasiołaj piešnijaj vyš
[kryničyć,

Chaj ručej burlivy skačyć pa tuhu.
Sakavik kaprysny —
maje šmat abliččaŭ
I začymś niaznanym —
smahu i tuhu.

Hermanavičy, 27.III.38. *M. Mašara.*

Biełaruskaja chronika.

Śviatkavańnie 20-ch uhodkaŭ aktu 25.III.1918h. u Łatvii. Atrymalimy pryjemnyja viestki z Łatvii, dzie moładź wielmi ũmieła i ũdała arhanizavała śviatkavańni 20-ch uhodkaŭ abvieščaćnia niezaležnaści Biełarusi. Byli tam ładžany pa vioskach pradstauleńni, lekcyi, viečary. Aprača toho była naładžanaja abjezdnaja vystaŭka biełaruskaje presy, jakaja adviedała šmat miasoŭ. Za heta maładym našym bratom u Łatvii čeść i słała!

Sud nad redaktaram „Šlachu Moładzi“. 8.IV siol. u Vilensk. Haradzkim Sudzie była razhladana sprava redaktara „Šlachu Moładzi“ hram. J. Najdziuka abvinavačanaha ũ suviasi z kanfiskataj № 12 „Šlachu Moładzi“ ũ 1937 h. Sud prysudziŭ red. J. N. karu ũ sumie 30 zł. Zasudžany padaje apelacyju.

Z žyćcia biełarusaŭ u Varšavie. 26.III. sioleta ũ Ašvietnym T-vie Biełarusaŭ u Varšavie hram. Orsa pračytaŭ referat na temu: „Ahułny narys raźvićcia biełaruskaje litaratury“. Pašla adbylisia deklamacyi vieršaŭ bieł. paetaŭ. Deklamavali hr-nie: Šydołouski i Du-duško.

Z žyćcia biełarusaŭ u Koŭnie. 27.II.1938 h. u Koŭnie adbylisia hadavjja schody siabraŭ Biełaruskaha Kulturna-Ašvietnaha Tavarystva i Nacyjanalnaj Suviasi Biełarusaŭ u Litvie.

U Ukraincaŭ.

77 hadaŭščyna śmierci T. Ševčenki. Sioleta 13 sakavika minuła 77 hadoŭ ad śmierci praroka Ukrainy Tarasa Ševčenki. U hety dzień — usie ukraincy, u Krai i na emihracyi, ładžili ũ čeść jaho ũračystyja akademii.

Ahułny žjezd T-va „Silskij Haspadar.“ U Lvovie 31.III. siol. adbyŭsia vialiki žjezd ukrainskaha haspadarčaha T-va „Silskij Hospodar.“ Na hety žjezd prybyło bolš 170 delehataŭ ad filijaŭ i hurtkoŭ henaj arhanizacyi. Žjezd, abhavaryŭšy svaje spravy, pryniaŭ adpaviednyja pastanovy i vybraŭ kiraŭničyja orhany.

— „КАЛОСЬСЯ” —

Užo vyjšła z druku knižka № 1 (14) za 1938 hod. žmiest bahaty i cikavy.

Składka na „Kałošsie“ ũ hod 2 zł., na paŭhoda 1 zł. Cana asobnaje knižki 50 hr.

Adrys redakcyi i administracyi: Vilnia, Zavalnaja 1—2.

Da ũ ž n i k i l! Čas prystać padpisku na „CHRYŚCIJANSKUJU DUMKU!“
Pašpiašyćcie, bo spyniem hazetu!

Hrošy prysyłać najlepš „przekazem rozrachunkowym“. Numar našaha konta 63.

chu hetamu siarod klerykaŭ treba ũžo bylo nadać formu arhanizacyjnaju, vyrazna i adkryta biełaruskaju. Časam hetym byŭ hod 1910, kali ũ Vilenskaju Duchoŭnuju Seminaryju prybyŭ na navuki aŭtar hetaj pracy.

Prybyŭ ja ũ seminaryju ũžo całkom śviedamym Biełarusam. Svaju nacyjanalnuju roznaść ad Palakoŭ ja adčuvaŭ i rozumieŭ biaz nijakich aharodak i trudnaściaŭ. Krychu špiarša bylo mnie trudniej z adroźnieńniem svajej nacyjanalnaj asobnaści ad rasiejskaj. Rasiejskaja škola, jakaja vučyła, što ũsie ruskija dzielacca na try haliny: vialikarusaŭ, małarusaŭ i biełarusaŭ, svajo zrabiła. Maładomu majmu rozumu bylo heta špiarša davoli trudnym da ũciamku. Ale styčnaść z bieł. adradžencam akademikam Ad. Lisoŭskim, maim susiedam, čytańnie „Dudki“ i „Smyka“ Bahuševiča, prahavitaje čytańnie pavažnaj litaratury historyčnaj i filolohičnaj ab Biełarusach i ab ich movie, dakanali ũva mnie rešty. Trudnaści ũ niby adnalitym paniaćci „katalik i paklak“, nia mieŭ ja nijakaj. Fikcyju hetuju rozumieŭ lohka i dakładna.

Slovam, prybyŭ ja ũ 1910 h. u seminaryju śviedamym Biełarusam. Razhledziŭšysia siarod tavaryšaŭ, jakija byli z małymi vyniatkami apalačany Biełarusami, systematyčna i razvažna pačaŭ pracu.

Heta maja praca spačatku prajaŭlalaŭsia ũ tym što ja vypytyvaŭ u tavaryšaŭ, skul jany, što ũ ich za narod žyvie, jakoj movaj jon havora, ci dastatačna rozumieje ũ kaściele polskuju movu, što takitavaryš dumaje ab biełaruskich hazetach i ab tym asabliva, što jany pišuć ab potrebie biełaruskaj movy ũ kaściele i h. d. Adkazy na hetkija i im padobnyja patańni davali mnie šmat orjentacyi i adkryvali vočy na sytuacyju. Vyniki takich dopytaŭ byli roznyja. Adny z pytanych pryznavalisia, što jany Biełarusy i što treba iści ũ narod, budzić jaho i što biełaruski narodny ruch całkom zhodny z ducham ahułna ludzkoj spraviadlivaści i z ducham Katalickaha Kaścioła, adno tolki biada — ci z hetaha rucha rasiejski ũrad nie skarystaje na niekaryść hetaha Kaścioła i jak na hetu spravu ũ seminaryi pahlanie svaja-ž seminarskaja ũlada, kali ab hetym usim daviedajecca. Inšyja-ž uznoŭ rukami i nahami biełaruskamu rucha spraciŭlalaŭsia. Da tych prychozdilaŭsia padchodzić jašče aściražniej i kali ničoha nie ũdavałasia, pakidaŭ ja ich u supakoi.

Aprača slova ũ svajej hetaj pracy, karystaŭsia ja tak-ža i adpaviednaj knižkaj, padsovyvajučy jaje to tamu, to inšamu tavaryšu seminarystu. Hetak araŭ ja bieł. seminaryjnaju nivu pieršy hod badaj vyklučna siarod svaich tavaryšaŭ kursovyh. Starej-

Relihiyny Kancert Choru R. Šyrmy

Kančajem numar i nia možam pašviacić bolš miesca relihiynamu kancertu choru R. Šyrmy. Voš-ža pierastajom na hetych niekalkich uvahach.

Chor R. Šyrmy maje užo ūstalenuju i zaslužanuju dobruju slavu. Na laŭrach adnak jon nie spačyvaje i siahaje štoraz dalej i vyšej. 7 IV sioleta ū dzień pravaślauŭnaha Błahavieščanŭnia vystupiŭ jon z publičnym relihiynym kancertam, jaki adbyŭsia ū b. zali konservatoryi ū Vilni, vul. Kon-skaja 1.

Nia hledziačy na slabuju prapahandu, publiki nabrałasia dastatačna. Ū prahramie 15 numaroŭ roznych carkoŭna-słavijskich pieśniaŭ - malitvaŭ harmanizacyi pieravažna sučasnych slaŭnych kampsyrtaraŭ, jak Košyc, Grečaninov, Ŭładzimirski i cely rad inšych.

Hety relihiyny kancert carkoŭna-słavijskaj pieśni, badaj pieršy ū špiavačaj pracy R. Šyrmy, ahulaŭ havoračy ūdaŭsia.

Niekatoryja numary i sami pa sabie i ū vykanaŭni, jak niekatoryja Košyca, Girenki „Vielikoje Słavosłovije” i niekatoryja inšyja byli sapraŭdy niečym niaštodziennym. Vialikaj zasluhaj choru Šyrmy jość pradusim toje, što jon nia honicca za tannymi efektami, a stała i ūporysta vydabyvaje sapraŭdy mastackija vartaści, jakija

Sušvietnaja Niamieččyna

Niemcy zdaŭnych imknucca da panavaŭnia na ūsim šviecie. Ū hetym kirunku viala svaju palityku Niamieččyna monarchičnaja, z vialikim razhonam da hetaha imkniecca i sučasnaja Niamieččyna hitleraŭskaja.

Pašla pryłučeŭnia Aŭstryi da Niamieččyny, Hitler zahadaŭ ahulna-niamiecki plebiscyt, nia tolki ū Niamieččynie, ale na ūsim šviecie, dzie tolki żyvuć niemcy. Hety plebiscyt — ahulnaje hałasa-vaŭnie — adbyŭsia 10 h. m., jaki mieŭ pačvierdzić palityku pavadyra Niamieckaha narodu —

žjaŭlajuca rašučymi dziejnikami ab vartaści hetaha choru. Jasnaj jość rečaj, što ū relihiynym kancercie adnym z haloŭnych zadaŭniaŭ jość vykazać i dać adčuć sluchačom relihiyny, malebny nastroj. I R. Š. z svaim choram dapiaŭ i hetaha. Byli numary, jakija sapraŭdy abudžali ū dušy sluchača novyja niaznanaja struny. adkryvali niaviedamyja jej u žyćci štodziennym tajnicy, zakranali ū jaho dušy jaje relihiynuju hlyb.

Astajecca pažadać, kab R. Šyrma padumaŭ niešta ab kancercie biełaruskaj relihiynaj pieśni. Praŭda, dziela roznych pryčyn heta sprava nialohkaja, ale adnak nia jość jana i niemahčymaja. A hetkaja impreza niamienš varta zachadaŭ i pracy, jak i kancert carkoŭna-słavijski, ab jakim tut hutarka.

as.

Adolfa Hitlera. Dzień 10 krasavika 1938 h. byŭ pieršym dniom vyjaŭleŭnia siły sušvietnaj Niamieččyny, ale nie apošnim.

Voš niamiecki finansava-ekanimičny „Die Bank,” što vychodzić u Berlinie, padaje plan haspadarča-ekanimičnaha abjednaŭnia ūsich niemcaŭ, jakija żyvuć za hranicami Vialikaje Niamieččyny. Pavodle hetaha časapisu, za hranicami Vialikaje Niamieččyny żyvie na ūsim šviecie 20—30 milionaŭ niemcaŭ. Voš u Berlinie paŭstała supalka vialikich pramy-slovyh i handlovyh firmaŭ, jakaja maje na mecie abjadnać haspadarča ūsich niemcaŭ na celym šviecie. Hetaj supalky maje pamahać u dasiahnieŭni aznačana-j mety dziaržaŭnaja ūlada, jak u Niamieččynie, taksama i za hranicami jaje, karystajučysia dyplo-matyčnymi znosinami z inšymi dziaržaŭkami.

Novaści!

Hetymi dniami vyjduć nastupnyja knižki Ks. Ad. Stankieviča:

1. BOŹAJE SŁOVA,
2. LEKCYI I EVANELII
NA NIADZIELI I
ŠVIATY,
3. MICHAŁ ZABEJDA-
SUMICKI I BIEŁA-
RUSKAJA NAROD-
NAJA PIEŚNIA.

šyja tavaryšy, da jakich adhałoski pracy majej tak-ža dachodzili, hladzili na mianie rozna: adny padšmieivali, druhija nienavidzili, inšyja machali rukoj, a jašče inšyja pryncypova spahadali. Asabliva maim pačynaŭniem spahadali tavaryšy Litoŭcy.

Na hetkaj padhatavauča-vyviadoŭčaj pracy pravoŭ ja cely hod. Za hety čas usia seminaryja i ūsie profesary z rektaram i inspektaram ab budžeŭni mnoju biełaruskaj dumki siarod klerykaŭ znali dastatačna. Hety užo ahulna-viedamy fakt pačvierdziŭsia asabliva pierapisiaj nacyjanalnaści klerykaŭ, kali ja, a za maim prykładam i niekatoryja inšyja, zapisalisia Bielarusami.

Na druhi užo 1911 h. kala mianie zhurtavałasia bolš dziesiatku seminarystaŭ całkom šviedamych, užo ū rozumieŭni sučasnym, Bielarusam. Da seminarystaŭ kursu pieršaha i druhoha, daŭčylisia niekatoryja i z kursu treciaha.

Ciapier astavałasia tolki biełaruskaje žyćcio ū seminaryi zalehalizavać u svajej seminaryjnaj ūlady, nadać Bielarusam arhanizacyjnyja formy i zała-žyć biełaruskuju biblijateku. Dajšlo chutka i da hetaha. Žjaviŭsia ja ū rektara seminaryi i prasiŭ jaho dać na ūsio heta svoj dazvoł. Pry hetaj akazii rektar vykazaŭ pradusim na biełaruskuju spravu ahulaŭ i ū seminaryju asabliva svoj pahlad. Jon ska-

zaŭ, što pryncypova nia maje ničoha prociŭ biełaruskaha ruchu, bo praŭdu kažučy, i sam jon pachodzić z Bielarusam i pabiełarusku havaryć umieje. Adno tolki baicca, kab Rasieja nie skarystała z biełaruskaha ruchu i nie abiarnuła jaho prociŭ Kaścioła i kab ruch hety nia vyklikaŭ u samym Kaściele nieadpaviednaj baračby za biełaruskuju movu, bo baračba heta, peŭniež, nia budzie plusam dla Kaścioła. Na heta pačuŭ rektar ad mianie adkaz, što seminarysty Bielarusy imknucca da taho, kab z biełaruskaha adradžeŭnia była dla Kaścioła karyść, a nia škoda. Z boku-ž Rasiei tak-ža niama niebia-špieki z pryčyny bieł. adradžeŭnia, bo jano nia zlučaje Bielarusam z Rasiejaj, a raždzialaje i što ū budučynie, praz adradžeŭnie narodnaje, Bielarus Pravaślauŭnaja lahčej moža dajsci da z hody z Katalickim Kaściołam. Pašla hetaha rektar nie spraciŭlaŭsia isnavaŭniu ū seminaryi biełaruskaha hurtka i jahonaj samauzhadavaučaj pracy ū duchu bieł. narodnym i katalickim. Dazvoliŭ tak-ža mieć i biełaruskuju biblijatečku, ale z tym varunkam, što knižki prad tym, jak davać seminarystym čytać, jon rektar, sam musić prahledzić.

Viestku ab hetkim abarocie spravy seminarysty Bielarusy pryniali z radaścijaj. Aprača siabie prypaminaju z ich nastupnych: J. Rešeć, M. Šalkie-

Z PALITYKI

Litoŭski pasol u Varšavie i polski ŭ Koŭnie. Dyplomatycznyja znosiny Polšczy z Litvoj naładžany. Polski pasol u Koŭnie Fr. Charvat, a litoŭski pasol A. Škirpa ŭ Varšavie aformili dyplomatycznyja znosiny, pradstaŭlajučy paŭnamoŭctvy svajch uradaŭ. Pry hetym byli pramovy abodvych dyplomataŭ—adnaho ŭ Varšavie, a druhoha ŭ Koŭnie — wykazvujučyja dobruju volu naładžannia dobrasusiedzkaha sužyćcia Polšczy z Litvoj.

Budžetnaja sesija zakončana. Polski parlamant užo dziaržaŭny budžet na 1938-39 hod razhledziŭ i pryniaŭ. Takim čynam budžetnaja sesija Sojmu i Senatu zakončana.

Zmieny ŭradu nia budzie. Pry zakančeŭni budžetnaj parlamackaj sesii, premjer hien. Sławoj-Składkoŭski, dajučy spravazdaču z dziejnaści ŭradu Prezydenta Rečypaspalitaj, zapytaŭ, ci nie para ciapierašniamu ŭradu padacca ŭ adstaŭku? Na heta Prezydent adkazaŭ — urad na čale z premjeram hien. Składkoŭskim pavinien być dalej.

Rekonstrukcyja ŭradu ŭ Rumynii i kasavaŭnie hramadzkej svobody. Na čale ŭradu ŭ Rumynii staić patryjarch Pravasłaŭnaje Carkvy Miron. Hetymi dniami adbyłasja abnova ŭradu, ale patryjarch Miron astaŭsia premjeram

na dalej. Pašla hetaj abnovy ŭrad vydaŭ zahad, jakim zabaraniaje isnavać u Rumynii ŭsialakim palityčnym partyjam, tavarystvam i hramadzkiem hrupam.

Vajna ŭ Hišpanii i ŭ Kitai. Hišpanskaja vajna nia spyniajecca, ale možna sudzić, dabiahaje da kanca. Pieramahajuć tam paŭstancy i vidavočna pakinutyja „pryjacielami“ republikancy vajnu prajhajuć.

Ŭ Kitaju japonskaje vojska ŭščiaž pastupaje ŭpierad, choć byvaje, što Japoncam dobruju lažniu spraŭlajuć, hierojska baroniačy svaju bačkaŭščynu, kitajcy. Japoncam, vidać, šmat treba vojska, kab apanavać Kitaj, bo nadoviačy japonski parlamant pryniaŭ zakon ab ahulnaj mabilizacyi ŭ Japonii.

Vybary ŭ Savieckaj Kamunistyčnaj Partyi. Centralny kamitet Savieckaj Kompartyi vydaŭ cikavuju pastanovu: jon zahadaŭ vybary ŭ partyjnyja kamitety i sekretaryjaty na terytoryi celaha SSSR. Vybary pačnucca 15 krasavika i končacca 15 červienia siol.

Pryčyna hetych vybaraŭ — palažeŭnie, vytvaranaje apošnimi procesami i aryštami: apazyčyja achoplivaje arhanizacyjny aparat partyi.

Italija z 9-miljonnaj armijaj. Nadoviačy dyktatar Italii Musolini skazaŭ publičnuju pramovu, u jakoj pachvaliŭsia prad usim švietam, što ŭ wypadku vajny jon mo-

Apošnija naviny

— **Užo skasavaŭ aŭtanomiju Katalonii.** Pavadyr fašystaŭskich vojsk u Hišpanii Franko jašče nie zabraŭ usich ziamiel Katalonii, a užo pastanaviŭ, što aŭtanomiju hetu jon kasuje. Slovam, čyrvonyja papisvajucca „dobra“, ale j fašyšty „ništo“ sabie.

— **Ŭ Francyi niadobra ŭščiaž tam idzie hulnia ŭ zmienu ŭradu.** Niadaŭna stvorany ŭrad na čale z Blumam, uznoŭ pašoŭ u adstaŭku. Bojš jak 50 tysiać rabotnikaŭ pačalo strajk.

— **Ŭ Abisynii idzie partyzanka.** Hazety padajuć, što ŭščiaž tam zdarajucca zabojsŭty italijanskich zaŭnieraŭ. Znača, svabodu svaju Abisyncy pradajuć doraha

— **Japonija i SSSR pačynajuć štoraz krapčej vadzicca.** Japoncy nadta nie laskavy na Saviety, što hetyja pamahajuć Kitaju. Čto viedaje, — moža miž imi dajsci da čaho i bolšaha.

Adnej z pryčyn, čamu niekatorym našym padpišcykam nie dačhodzić „Chr. Dumka“ jošč drenna padany adrys. Treba vyrasna pišać: imia, prožviščca, poštu.

ža ŭ Italii pastavić 9-miljonnuju armiju. Ci nia jošč hetaja pachvalka zakryvaŭniem asłažeŭnia italjanskaj armii zavajavaŭniem Abisynii? Bo Italija adstupaje ad niamieckaha naporu ŭ Eŭropie, baroniačy svaje intaresy tolki ŭ Afrycy i dostup tudy.

vič, Fr. Alaškievič, A. Cikota, A. Auhustynovič, N. Kavaleŭski, V. Łukša, K. Stepovič, J. Sławecky, J. Dašuta, M. Boryk, J. Leŭkovič, V. Ramanoŭski, J. Daŭkša i inš. Voš-ža hetyja kleryki faktyčna užo stanavili hurtok. Z pasiarod ich byla зробlena skladčyna na biełaruskuju biblijateku, jakaja i była zakuplena i addana rektaru da cenzury. Rektar ničoha nie zabrakavaŭ, tolki tłumačyŭ klerykam, što „Karotkaja Historyja Bielarusi“ Vlasta nadta-ž paviarchoŭnaja, nia z usim z joj možna zhadzicca i što z boku navukovaha šmat maje pachibaŭ. Kleryki pryakli, što čytać jaje buduć krytyčna.

Knižki ŭsie byli pierapisany ŭ asobny sšytok, panumaravany i pałożany ŭ asobny kutok adnej z biblijatečaj šafy. Sšytok lažaŭ u čyralni, dzie kožny moh sabie vybirać biełaruskuju knižku i pašla brać z biblijateki i čytać.

Seminarysty čas-ad-času, asabliva na Zapusty, naładžvali viečary, u prahramu jakich zvyčajna ŭchodzili: sceničny jaki abraz, deklamacyi, chor i inš. Na hetych viečaroch u prahramie zdaralisia i biełaruskija numary. Tak napr. jašče ŭ 1908 h. 25 i 26.II. na takim viečary byŭ deklamavany biełaruski vierš Bałuševiča: „Maja Dudka“. Adnak heta ŭ zvyčaj nie ŭvajšlo i za maich užo časaŭ siarod klerykaŭ Palakoŭ, jakich byla bolšašć, byla tendencyja bieł-

ruskaha ničoha na hetkija imprezy nie dapuskać. Voš-ža hurtok naš, pry padtrymaŭni klerykaŭ Litoŭcaŭ, praviouŭ pryncyp, kab biełaruskija numary vobak z polskimi i litoŭskimi ŭ prahramie byli i byli ŭ adpaviednym liku, što i sapraŭdy zaŭsiody byvala. Dziakujučy staraŭniem Hurtka ŭ ahulna-seminaryjnym chory, pad kiraviectvam Litoŭca ks. prof. Brazisa, było miesca tak-ža i pieśni biełaruskaj.

Hurtok hety ražvivaŭsia całkom pamysna i štoraz bolš zdabyvaŭ sympatykaŭ i ščyrych pryčilnikaŭ. Siabry hurtka tak-ža karysna pracavali na novie budžeŭnia narodu pa rodných siolach i miastečkach padčas letnich feryjaŭ. Ale pryjšla vajna, pryniesla z saboj kroŭ, slozy i hoład i spynila, jak žyćcio samoj seminarij, tak i tym bolš — žyćcio biełaruskaha hurtka, ale Bielarusy švidamyja ŭ seminarij pašla užo nia zvodzilisia. Ŭ mieru taho, jak adnaŭlala svaju pracu siarod bury vajennaj seminarijy, byli tam tak-ža i Bielarusy.

Pa vajnie i pa revalucyi i pa ŭpadku carskaj Rasiei, paŭstala Rečypaspalitaja Polskaja. Pryjšli novyja časy. Duch u seminarij ŭ Vilni dla biełaruskaj spravy, z natury rečy, paviejaŭ jašče bolš niapryčilny. Švidamašć adnak biełaruskaja tut siarod seminarystaŭ nia vyviałasja i isnuje dalej.

świaśceniuk vuča pabielarusku.

v *Radzki kala Hruzdava, Pa-staŭski pav.* U našaj wioscy jość szkoła. U škole dzieci badaj usie bielaruskija. Dzieci našy tolki na lekcyi havorać papolsku, a na paŭzach i pierad vučeńniem havorać pabielarusku. Z Mańkavič pryjażdżaje štotydzień świaśceniuk i vučyc dzieciej pravastaŭnych rehii pabielarusku. Maje jon kniżku Novaha Zavietu bielaruskaju, z katoraj i vučyc. A.K.

My jdziom upierad.

v *Astaŭyn, Lubčanskaj ģm., Navahradzkaŭ pav.* Pierad pravastaŭnymi zapustami ũ sobotu stavili my scenu „Paŭyliŝ ũ durni“ i „Człowiek, który redaguje gazetę rolniczą.“ Nia hledziačy na wielmi niaŭdałaje nadvorje, sabrałasia ludziej mnoha. Artysty svaje roli vykani niakiepska, zacikaŭleńnie było nie małoje. Zaroblenija hroŝy achviaravali na kaoperatyŭ u svajej wioscy, katory niadaŭna załażyŭsia. I. K.

Raściom i idziom upierad.

Miastečka Daŭhinava ličyc 5 tysiać žycharoŭ. Amal usie ziemlaroby, aprača żydoŭ-kramnikaŭ. Usie my, choć časam mała świedamyja, ale Bielarusy, — pa pachodźańni, movie i duchu Chacia, praŭda, ŝmat jość zaŝlapiencaŭ — vyradkaŭ, ŝto vyraklisia rodnaj bačkaŭskaj bielaruskaj movy. Ahułam adnak trymajemsia svajho. Zaŭsiody čujem bielaruskaju pieśniu: na viasielli, padčas dažynak, abžynak i pry inšych abradach. Jość adzinki, jakim heta nie padabajecca i vystupajuć suproč. Tak napr. i arhanisty nie pazvalaje pijać bielaruskija pieśni ũ KSMP.

Świedamaŝ bielaruskaja raście, nia hledziačy na roznyja adzinki vystupajučyja suproč našaj rodnaj movy. Kali 30.1 byli wybary ũ novapaŭstały kaoperatyŭ, dyk niekatoryja asoby nie pazvalali siałanam vyskazvacca ũ rodnaj bie-

laruskaj movie, nazyvajučy pramoŭcaŭ kamunistami, baŝavikami.

Biada, panujučaja ũ miastečku i vakolicach, mnogich honie ũ Łatviju, u hlyb Polščy i ũ Estoniju, adkul varočajucca z paru hraŝami, jakija časta prapivajuć i prakuryvajuć.

Narod wielmi cikavicca palitykaj, asabliva vojnymi hiŝpanskaj i kitajskaj, tak ŝto brukavyja hazety amal z pošty ũsie vykplivajucca. Časta možna bačyc siałan, słuchajučych radyjo — viedama, Miensk, bo tolki adtul pačujuć rodnuju movu i pieśni.

Presa bielaruskaja dachodzić wielmi redka „Chr. Dumka“ pierachodzić z ruk u ruki, ale naŝal, mała jaje majem. Kniżak u rodnaj movie niama, čužych udoval, ale ich nie rozumiejuć. Vypisyvac svajo drukovanaje slova, dzieła viedamych pryčyn, bajacca. Adnak, dziakavać Bohu, choć pamalu, ale świedamaŝ raście i raźvivajecca.

Hr. B.

Sumnyja padziei!

Ŗkucinki, Dzisienski paviet. Čytajučy „Chryśc. Dumku,“ daviedyvajemsia z jaje, jak žyvie starejšaje hramadźianstva i moładź. I prosta chočacca pazajzdrościć, jak heta pryhoža i kulturalna susiednija moładź robie biel. pradstaŭleńni, viečaryny, stavić biel. pjesy, deklamujuć vierŝy i ŝmat inšaha. U nas hetaha i nia čuvać. Naadvarot — u nas na viečarynic to bjucca, to režuca. Voŝ hetaha świeżyja fakty.

6 lutaha było ũ v. Klonach viasielle; ledź tolki sieli za stoł, jak chłopcy-bandyty padniali ŝum i pačali bicca, pavyhaniali haściej z za stała, i z vilami paŝkakivali na stoł, topčačy jadu. I u vyniku dźvie asoby pakalečyli i vybili 2 akny. Usie biez pary paŭcikalidamoŭ.

Druhoje zdareńnie było u v. Ŗkunciki; pierad viasiellem była viečaryna, na jakoj moładź z taparami i z kałami biłasia ũsiu

Vilenskaja chronika.

Litoŭskaja delehacyja. Na dniach adviedała Varŝavu litoŭskaja delehacyja, jakaja ũručyła vice-premjeru memoryjał.

Skanfiskavali „Viltis“. Litoŭcy dumali vydavać hazetu „Viltis“. Kali minula 7 dzion paŝla złažeńnia ũ Starastvie deklaracyi, prystupili da vydaviečtva. Ŭlady adnak uvieŝ nakład skanfiskavali.

Ŗciapan Jendrychoŭski zvolnieny z astrohu. Viedamy małady polski palityčny dziejać i publicyst Ŗciapan Jendrychoŭski, jaki razam z dr-am Dembinskim zasudžany Vil. Akr. Sudom na 4 hady astrohu za palityčnuju dziejnaŝ — nadoviačy zvolnieny z astrohu za 2000 zł. załohu.

U polskich piŝmieńnikaŭ. Viedamy polski piŝmieńnik Melchijor Vaŭkovič u Polskim Sajuzie Piŝmieńnikaŭ u Vilni 6 krasavika pračytaŭ svoj duža cikavy reportaż, „padmacavany“ naŝvietlenymi i pavialičanymi fatahrafijami ũ liku 100, jakija sam vykanaŭ padčas padarozy pa našym kraju. Słuchačy z vialikaj cikavaŝciu vysłuchali reportaŝ i daviedalisia z jaho horkuju praŭdu ab žyci, bycie, stanie kultury i aŝviety „ludu białoruskiego“. Ŗkada, ŝto piŝmieńnik u reportaży da sprau bielaruskich padyŝoŭ z hiedziszcza zainteresavańniaŭ ludavieda — etnohrafa; nie pradstavilŭ świedamaha bielaruskaha žycia — jaho prajavaŭ na hruncie palityčnym, hramadzkim, kulturym i inŝ.

noć. U chacie razbili ŝčytok, adnamu taparom pierasiekli chrbietniju koŝ i try skaby, druho-mu razrezali skuru na hałavie, a ŝmat inšych tak ababili. Paŝla hetaha miela kłopat u palicyja i dochtar.

Voŝ jakija ũ nas sumnyja naviny, ale, na ŝal, praŭdžyvyja. Apamiatajsia, moładź, kiŝ dzikija razboi, a vaźmisia za bielaruskaju kniżku i hazetu i praŝviačaj sabie ŝlach da lepŝaha bytu! B.K.

Bielarus „nia lezie nie ũ svajo.“

v *Piarezary, Rakaŭskaj ģm., Maladečanski pav.* Piŝučy da Vas, muŝu krychu prypomnić ab žyci j našaj vakolicy. Voŝ ŝa treba ŝćvierdzić, ŝto raniej bielaruskaje žycio tut raźvivałasia značniej, ciapier-ŝa z roznych pryčyn prycichła. Z druhoha boku robiacca vialikija starańni kala sarhanizavańnia tut. nasielnicтва ũ arhanizacyjach polskich. Adnak-ŝa vynikaŭ nia vidać. Tutejšy Belarus nia lezie nie ũ svajo. A „pionery“ kultury i postupu, čurajučysia ũ nas bielaruskaŝci i naraŝajučysia praz heta na niaŭdačy, vinujuć va ũsim „ciemny narod.“

K. Ra h o j ŝ a.

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 koŝnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hraŝoŭ. Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktor V. JERMAŁKOVIČ

Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.